

BEWUSTWORDING EN COALITIEVORMING OP GEBIED VAN LANDBOUW EN GLOBALISERING

Geplaatst in WTO.ZIP februari 2003.

Inleiding

De afgelopen maanden heb ik een aantal artikelen geschreven over landbouw en globalisering. Hierbij kwamen onder andere de rol van de WTO, de EU, IMF, Wereldbank, nationale lidstaten en politieke partijen, multinationals en NGO's aan de orde. Het komende jaar worden er waarschijnlijk belangrijke en verstrekkende beslissingen genomen, met name binnen de Landbouwraden van EU en WTO. De voorstellen die daar op tafel liggen zullen de liberalisering zowel binnen de EU als de WTO verder versterken.

De voorstellen in mijn scriptie 'Liberalisering in de landbouw, een heilloze weg!' (Zie: <https://guusgeurts.nl/gg/wp-content/uploads/2022/12/02-scriptie-Liberalisering-in-de-landbouw-een-heilloze-weg.pdf>) zijn daar tegengesteld aan. In het kort komen die erop neer dat we moeten komen tot productiebeheersing binnen regionale handelsblokken of nationale lidstaten. Het doel is een kostendeekkende prijs voor boeren, voor een product dat aan verhoogde maatschappelijke eisen voldoet. Daarbij moeten landen hun eigen landbouwproductie kunnen beschermen tegen dumping en kwalitatief slechte landbouwproducten. De WTO moet gericht zijn op het recht van voedselsoevereiniteit in plaats op het recht om te kunnen exporteren.

Boeren en de armste bevolking in ontwikkelingslanden kunnen vooral worden geholpen door te stoppen met dumpen zodat boeren zich kunnen richten op de landbouwproductie voor de eigen lokale, nationale en regionale markten. Andere noodzakelijke maatregelen zijn kwijtschelding van schulden, landhervorming, hervorming van het beleid van IMF en Wereldbank, invoering van bindende regelgeving aan multinationals. Maar ook het bieden van markttoegang voor bewerkte tropische producten die geproduceerd zijn via een uitgebreid fairtrade-principe (inclusief milieu en voedselzekerheid).

Dit alternatief wordt in meer of mindere mate ook uitgedragen door boerenorganisaties (Via Campesina, CPE, Platform Aarde Boer Consument, NMV, NAV), ontwikkelingsorganisaties (waaronder Novib) en milieuorganisaties (waaronder Milieudefensie). De verschillen tussen dit alternatief en eerdergenoemde tot verdere liberalisering in EU en WTO liggen echter mijlenver uit elkaar.

Ik ga ervan uit dat het alternatief leidt tot vooruitgang - in plaats van verdere achteruitgang - op gebied van de voorziening van basisbehoeftes in Noord en Zuid, natuur en milieu, en het behoud van kleine en middelgrote boeren. In dit artikel wil ik ingaan op wat er de komende jaren zou moeten gebeuren om dit alternatief ook haalbaar te maken.

Bewustwording

Het beste wat nu in eerste instantie kan gebeuren is dat de nationale lidstaten van de EU de voorstellen van Fischler in meerderheid verwerpen, en dat er o.a. door 'Irak' zo'n grote belangentegenstelling ontstaat tussen EU en de VS dat de WTO-onderhandelingen in september mislukken. Hierbij is ook van belang in hoeverre ontwikkelingslanden een vuist kunnen maken binnen de WTO. Verdere overeenkomsten binnen de WTO zullen namelijk zeer moeilijk zijn te herstellen in de richting van genoemde alternatief.

Als de WTO-onderhandelingen mislukken krijgen we met NGO's en hervormingsgezinde boerenorganisaties wat meer tijd om de bewustwording rond ons alternatief te vergroten.

Hierbij zal nadrukkelijk ook de burger (als voedselconsument) moeten worden betrokken. De onderlinge relaties moeten worden gelegd tussen landbouwliberalisering en voedselveiligheid, milieuproblemen als het broeikaseffect en verlies van biodiversiteit, de consument die niet profiteert van lagere prijzen door liberalisering, de rol van multinationals, het behoud van een mooi cultuur- en natuurlandschap met koeien in de wei, hongersnoden in Afrika, Azië en Latijns-Amerika, en migratiestromen van ex-boeren binnen ontwikkelingslanden maar ook naar Europa.

Misverstanden en discussiepunten

In het kader van deze bewustwording is het van belang dat in het debat over landbouw en globalisering een aantal misverstanden en discussiepunten worden besproken. Binnen organisaties als de Consumentbond maar ook binnen de gangbare media en de meeste politieke partijen leven nu nog vrij neoliberale gedachtes die verdere vooruitgang in de weg staan.

Ik heb deze misverstanden in een ander artikel behandeld. Samenvattend is mijn kritiek op de huidige gangbare neoliberale meningen:

- Het westerse modernistische en neoliberale ontwikkelingsmodel wordt als voorbeeld genomen voor ontwikkelingslanden. Hierdoor worden zelfvoorzienende en informele economieën als niet modern beschouwd en - erger nog - kapot gemaakt. Enerzijds vanwege een goedkope grondstoffenvoorziening voor het Noorden, met alle problemen in de voorziening van basisbehoeftes, conflicten en milieuproblemen tot gevolg; Anderzijds om overschotten van landbouwproducten uit het Noorden te dumpen en om markten te zoeken voor zaden, machines en bestrijdingsmiddelen. Ook hiervan worden vooral kleine en regionale (landbouw)bedrijven de dupe.
- De discussie wordt te ééndimensionaal gevoerd; liberalisering van landbouwproducten wordt los gezien van de huidige machtsverhoudingen in de wereld. Zo worden schuldenlasten, het beleid van Wereldbank en IMF, en de grote invloed van multinationals op dit beleid vaak buiten de discussie gehouden.
- De aandacht is vooral gericht op markttoegang voor ontwikkelingslanden als oplossing voor hun problemen.- De voordelen van meer markttoegang voor ontwikkelingslanden wegen niet op tegen de schade die ze ondervinden van overproductie en dumping en de eis uit het Noorden tot het openen van hun eigen markten als compensatie.
- De invloed van het Noorden en haar bedrijven op de problemen in ontwikkelingslanden wordt onderschat en gebagatelliseerd.
- Ontwikkeling wordt vooral gemeten in gemiddeld BNP per hoofd van de bevolking en niet in de voorziening van basisbehoeftes van alle leden van de bevolking.
- Landbouw wordt als een 'normale' economische sector beschouwd, waar liberalisering net zo kan worden toegepast als bij industriële producten.
- De vrije-markt-theorie wordt niet goed toegepast binnen de liberalisering van landbouwproducten.
- Het milieu wordt niet meegenomen in de economische berekeningen. Uitputting (bodem, zoet water, biodiversiteit) en vervuiling (lucht, water, bodem) worden daardoor niet worden gecorrigeerd en zullen altijd negatief uitpakken voor de economie op lange termijn. Het broeikaseffect met zijn economische schade door overstromingen, droogtes en verdwijnende gletsjerrivieren zal naar verwachting deze discussie als eerste op de kaart zetten.

- Er wordt vanuit gegaan dat de nationale politiek geen invloed heeft op de prijsvorming voor landbouwproducten. Maar dat het alleen de kosten kan beperken door de regelgeving niet te streng te maken en niet voorop te willen lopen in Europa.
- Milieu-, economische – en oorlogsvluchtelingen (naar het Noorden) worden niet in verband gebracht met hiervoor genoemde problemen.
- De neoliberale rol van de EU ten opzichte van ontwikkelingslanden, met name tegenover de ACP-landen binnen het Cotonou-Akkoord en hernieuwde partnerships, wordt onderschat en te weinig bekritiseerd.
- Er wordt ten onrechte van uit gegaan dat het voedsel dat momenteel in de winkel ligt en vanuit de gehele wereld afkomstig kan zijn, veilig is en voldoet aan dezelfde strenge eisen als die aan onze boeren worden gesteld.
- Er wordt ten onrechte van uit gegaan dat de consument zal profiteren van liberalisering door een lagere prijs.
- Er wordt vanuit gegaan dat kleine en middelgrote boeren in Noord en Zuid tegengestelde belangen hebben. Vandaar dat de landbouwsector een vrij negatieve naam heeft in de Nederlandse media. In feite worden ze tegen elkaar uitgespeeld door multinationals in handel en verwerkende industrie.
- Tenslotte wordt ervan uitgegaan door veel betrokken actoren dat de belangen van milieu-, behoud van levensonderhoud voor kleine en middelgrote boeren, voedselveiligheid en voedselzekerheid in Noord en Zuid, tegengesteld aan elkaar zijn.

Bewustwording zou zich vooral moeten richten op die groepen die we tot nu toe niet hebben kunnen bereiken via onze bewustwordingsactiviteiten. Hierbij moet gedacht worden aan het houden van discussiebijeenkomsten en lezingen, het uitgeven van brochures, het schrijven van opinieartikelen ook in de reguliere media, en het houden van acties op straat.

Coalitievorming

Een andere doelstelling voor de komende jaren is het sluiten van coalities tussen betrokken actoren. Er zijn in Nederland de afgelopen jaren al diverse coalities gesloten onder andere binnen het Platform 'Aarde Boer Consument' (een aantal boerenorganisaties, NGO's en politieke partijen), en de Werkgroep 'Landbouw en Armoede'. Het laatste jaar is er sprake van meer samenwerking en het zoeken van gezamenlijke standpunten tussen organisaties als Milieudefensie, Novib, FairFood en de Nederlandse Akkerbouw Vakbond. Er zullen echter ook andere milieu- en ontwikkelingsorganisaties moeten worden betrokken bij deze coalities. Het internationale landbouwbeleid en de hervorming hiervan is ook een belangrijk onderwerp binnen de Nederlandse Melkveehouders Vakbond, het Nederlands Agrarisch Jongeren Contact, het Kritisch Landbouw Beraad (lid van CPE), en solidariteitsfonds XminY.

Tussen de diverse genoemde landbouworganisaties en de LTO is er momenteel echter nog veel onenigheid over het internationale landbouwbeleid.

Door de lezingen die ik de afgelopen maanden gaf en de debatten die ik bijwoonde heb ik gemerkt dat zelfs daar waar de LTO sterk vertegenwoordigt is er steeds meer animo is voor onze alternatieven. Ook buiten de beschermde sectoren als suiker en melk. Hierbij moet in gedachten worden gehouden dat de LTO nog 40 tot 45 % van de boeren vertegenwoordigt, maar in sommige provincies zeer veel leden heeft. In bijvoorbeeld Limburg zijn bijna alle boeren lid, waaraan ook een zekere vanzelfsprekendheid ten grondslag ligt; 'We stemmen CDA, en zijn lid van de LLTB.' Binnen de lezingen die ik gegeven heb en debatten die ik bijgewoond heb de afgelopen maanden, heb ik echter gemerkt dat ook buiten de beschermde sectoren als suiker en melk, er steeds meer animo is voor onze alternatieven.

Dit komt mede door de huidige crisis in de meeste landbouwsectoren. Binnen de LTO zijn er de liberaliserings- en schaalvergrotingsvoorstanders en de voorstanders van een kostendekkende prijs of meer solidariteit met boeren wereldwijd. Het probleem is echter dat de eerste groep boeren vooral de bestuursfuncties vervult en de andere groep nog te weinig mondige vertegenwoordigers heeft. Er zijn echter positieve uitzonderingen zoals de voorzitter van WLTO, die in ieder geval open staat voor onze voorstellen.

Wat over het algemeen ontbreekt in Nederland is samenwerking en solidariteit met boerenorganisaties buiten Nederland. Alleen het Kritisch Landbouw Beraad is lid van de CPE, de tegenhanger van de conservatieve COPA in Europa waar de LTO lid van is. Daarentegen zijn de milieu- en ontwikkelingsorganisaties wel beter Europees en internationaal georganiseerd binnen organisaties als Friends of the Earth en Oxfam. De onderlinge landenorganisaties zijn het overigens niet altijd geheel eens met elkaar, hoewel men werkt aan een consensus. Om daadwerkelijk een vuist te kunnen maken is het onontbeerlijk dat de samenwerking niet alleen binnen Nederland maar ook buiten Nederland geïntensiveerd wordt. Overigens zijn veel boeren niet geneigd om acties op straat te gaan voeren, omdat men bang is voor negatieve beeldvorming in de media en onder de bevolking. Samenwerking met organisaties als Milieudefensie (60.000 leden) en Novib, zou deze boeren over de streep kunnen trekken.

Tenslotte is er coalitievorming nodig tussen politieke partijen. Momenteel staan de ChristenUnie en de SP vrijwel achter genoemde alternatief. GroenLinks, en de linkervleugel van het CDA komen in de buurt. Er is echter nog veel zendingswerk nodig richting PvdA, de rechtervleugel van het CDA, LPF en D66. Over de VVD ben ik ronduit negatief, hoewel men nog steeds een belangrijke aanhang heeft binnen de boerenbevolking. Ook binnen de ministeries overheerst (uit loyaliteit met vorige kabinetten) het neoliberalisme, dit blijkt onder andere uit de huidige Nederlandse voorstellen richting WTO (www.minez.nl) en de notitie 'Beleidscoherentie Ontwikkelingssamenwerking-Landbouw' (www.minbuza.nl). Deze notities zouden dan ook als eerste ter discussie moeten komen te staan de komende maanden.

Guus Geurts
XminY Solidariteitsfonds
Lid Landbouwwerkgroep, Noord-Zuid netwerk en Themagroep Mondiale voedselzekerheid van GroenLinks
Februari 2003